

מסורת הש"ס

- (א) (ב"מ פ"א, ט.) (ז) ע"ז נב.; (ג) גמדרים סב. פנים כיון שפלוה נעשו חולן; (ד) ז"ק; (ה) דמיון ז"ק; (ו) [במקומי פקד ין, (ז) ויקהל כו,] (ח) [נשן, ט] כס"א: וחללה, (י) [דברי דמנחא, ט] וחולין מח: (יז) ונ"י היטב חס"י ע"ז נב: ד"ה:דינרין; (יח) ג"א:משנים עשר ז"ק וכו"כ חס"י נמש' ב"מ דף מד ע"ב ד"ה א' מ"ה; (יט) שדגר וזה היה שיה עשרים כ"י ז"ק; (ס) ז"ל וזה, (ע) ז"ל דול חומשא,

תורה אור השלם

- זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ל' שמות ל יג
- ובל עפרך ויתנה בשקל הקדש עשרים גרה ויתנה השקל; ויקרא כה כה
- ופהיו מבין חרש ופחדה בערפר כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא: במדבר יח טז
- וַיִּשְׁמַע אֲבִרְהָם אֶל עֶפְרָן וַיִּשְׁקַל אֲבִרְהָם לַעֲפָרָן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר אֲבָרָם בֵּין דְּתָר אֲרַע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֶבֶר לַסֹּחֵר; בראשית כח טז
- וַיִּקְרָא אֶת־בְּנֵי מֶרְכָּי וַחֲלָלוּ אֶת־עֲצָתוֹ וַיָּבֹאוּ בָּהּ פְּרִיצִים וַחֲלָלוּהָ;

יחזקאל כ ב

- בג' דל מנייהו שמתא

ואינך לפדיון וכו' חזח ואינך לפדיון הכן ואבחר: (ט) שם ופלגא דנקא בדינרא ערביא אחר כחא: (א) ר"ש ד"ה ואמרי וכו' חחא וזחא פסו: (ו) ד"ה דאטין וכו' בדיון נשבעה וכו' דאטין כיח חזח ופלגא: (ז) ד"ה והלא סלע וכו' בית זרע חומר שעורים גנ' שקל כסף וזמורת כהניס:

שימוה מקובצת

אן וחיי ופלגא ופלאג דנקא: אמר רבא סילעא דאורייתא: אן ומתרגמינן עשרים: א בריה דרבא בפדיון: ז מחלית שותה מכו"ה פשו כ"א נכי שותה (נכי), ת"י וכו' מליתא הדר: אן ומתנינא ופלגא ופלגא דנקא בדינרא: א דנקא בדינרא: א דנקא רהוא: א קטנים כיון אורא נמחק: א נאח וחשוב אור ד נמחק: א חושב צוף פונדיוניא ח"י בין נמחק: א זה שכתבתי כתוב בספרים ולא פירש המורה לנו כי לא פורש ספי: יא ח"י כל נמחק: יא מה"ד סילעא דאורייתא: יא ותילתא דהוו להו עשרין: יא תילתא דהוי שנתתי: יא דמטי סך אור ל נמחק: יא אחא לישרד לי מר (ת"י תשלח נמחק): יא למדת סלע צורי: יא עם וזבס הס"ד: יא גרול כמו טריטא דר: יא הגול קמא דאמרי חתם גבי המלה את חבירו על הטבעה והוסיפו עליה אפי' בנפאי כי תרטיא: א אציג' דטריטא בטיח ת"י דטרוניא נמחק: יא שני שותיה אימת מלכות עליהן: אס שורה ושמא כפליה: אס שקנאה דוד בבסא: אס שקלי וזהב משקל שש: אס שפי' דינרי של: יא זה מודבן דינר: אן דאמר בבסי שקלים שנותנים:

יש בכור פרק שמיני בכורות

דינרא הדריינא. דינר זהב שטבוע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר: ושייפא. שם המלך: דמיוצין כנ"ה. דינר של כסף צדינר לורי: דל מינייהו שפוטא ואינך לפדיון הכן. דס"ל סלעים של צבור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע לורי דמטי לחמשה

סלעים עשרים דינר: עשרים וחד

נכי דנקא הוו. דל שמות מכ"ד ופשו עשרים ודל שמות מחד זוחא פשו כ"א נכי דנקא: אלא דל שפוטא וווחא.

ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדלית שמות יא וכי דדר מדלית חלא (א) פשו עשרים נכי שמות:

אלא דל צריש וווא. ופשו כ"ד והדר דל שמות מכ"ד ופשו עשרים והנך לפדיון הכן אולי: דהוו להו עשרין **מסקלי במסקלא דינרא**. נמסקל דינר לורי כדפרשיט: דאינון עשרין **וסמניא** אן **ופלגי ופלגא דנקא**. צדינרא ערביא. **דדינר לורי** עושין השצעה

עשר צדינר ערבי והי"ד עושין כ' פשו להו שש לורים דעצדי ח' דינרים ערביים ופלגא (י) [ופלגא] א דנקא דהוא פונדיון דדינר הוו י"צ פונדיונין ואל ערביים קטנים (י) [וכיון] דשצעה לורים עושין עשרה ערביים מטי לכל דינר לורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערביים ושציעית פונדיון א דלא וחשוב לשצעה דינרים חמש פונדיונין ושציעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופייאלא דאינון ג' דינרים ואישתכח דשצעה הוו עשרה הלכך ו' דינר לורים הוו עשרה והי"ד הוו עשרים ופשו ששה דינר לורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושציעית הוו להו ל"א פונדיונין טופייאלא צזיר פורתא וההוא פורתא לא חשיב אן בין פונדיונין ועשה אותן דינר הוו ל"א פונדיונין שני דינר ופלגא דדינר ופונדיון אישתכח דששה דינר לורים עושין ממניא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים. ולשוין זה פ' שפירשמי כתוב בספרים ולא פירש לנו כי לא פורש מפי הרצ הגדול יא כל הך מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון כ"ח ופלגא

ופלגא דנקא אצל מלכאחיה במשובת הגאונים: יא סילעין דאורייתא **פולא**. דינר לורים הוו ומילתא יא דהן עשרין מעין: והלא **סלע של קודש**. המקדיש שדהו בשנת היוצא היה פודה בית זרע [חומר] שעורים כחמשים (א) סלעים. וצמורת כהנים(ב) גבי מקדיש שדהו קמני כערכך יקוס(ג) נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יוצל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה אמרנו מ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"ח פונדיונין אישתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים כחמשים שקל ופונדיון: פונדיון זה מה טיבו. והלא לא נאמר אלא חמשים שקל כסף(ד) קולצון לפרוטרוט. הכרע הוא הא' פונדיון דמטי קולצון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו כדאמרנין צפרק ראשון (לעיל דף ה.) ולא מנחו הכתוב אלא צפרוטרוט. קמני מיהת סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין והיינו ארבעה דינר לורים דהכי אמרינן בקדושין (דף יג.) שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמאל דינר י"צ פונדיונין וסלע ארבעים ושמונה אלמא סלע דאורייתא ארבעה דינרין וקשיא לרבא: ומשנינן **באר דאופיו עליה**. על סלע דאורייתא הוסיפו שמות ועשאוהו למדת סלע לורי עשרים וארבעה מעין: יס. עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת: צפרשת ערכין כתיב הוא. כסדר

ויקח קרח כתיב עשרים גרה הוא שלא יפחות: רב אחא כהן היה ושלח רב אשי לרב אחא: לישאל לי מר טילתא. יא שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ומילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והמילתא דאינון שמי דינרין נתינת דמיט טו לכן הכל צנסר זח נכי טילתא: **שלא ליה**. רב אחא טו תשלח לי מר תלתא זוזי דאא אוקיפו עלייהו ועשאוה למדת יא לורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז: ליערין. מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים: קינטרין. מאה סלעים בכל שקל: **דכתיב עובר לסוחר**. שגדול צמדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: מפני כספה [וחצבה] של ירושלים. שהיה צלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחמהו עוצדי כוכבים ערכוהו עם יא זהובים: וחילגו. משמע כיון שצאו פריצים חילגוהו(י) נפק לחולין: **הויא רובא דענמא**. במתניה. דעליה צעי איתסורי כל זהבים שצעולם: **הדריינא עריינא שיפא**. אלו היו ממתצעות של ירושלים ורובן של אלו צאו מיירושלים:

יש בכור פרק שמיני בכורות

ג.

דינרא הדריינא טריינא שיפא. פירש צקונטרס הדריינא על סם הדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"מ דצסמוך אמר שצקשו לגומו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלים אמרינן בהגוזל קמא (צ"ק פ"ז:) דוד ושלמה מלד אחד וירושלים עיר הקודש מלד אחד ואומר ר"מ דהדריינא היינו עגול כמו (י) (הדר הודרנא) (י) (ע"ז דף כב) וטוריינא היינו גדול יא כי תריטא (חולין דף קכד.) אע"ג א דטוריינא צטיי"מ ומריטא צמי"ו אין להקפיד ושייפא היינו שנסופה לורתו ומניה פי' הקונטרס יש לייצג ולחלק בין בית ראשון לבית שני יא כדאמר במנחות ואשכחן הדריינוס קיסר צפרק אין מעמדין(ע"ז דף לב.) וכן פי' בערוך ט': **דמודבנא בעשרים וחמש זוז**. והכי נמי אמר צריש

הזהב (צ"מ מד:) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה צדינר של זהב וכן מוכח צפרק שור שנגח ד' וה' (צ"ק לו.) גצי שנים הראשונים דינרי זהב וצפרק כל השצעין (שצועט דף מד: ושס) גצי התקצנתי ממך דינר זהב ויש לתמוה דעכשיו אין זקוק של זהב שיה יומר (י) מעשרה זקוקים של כסף לכל היותר ואיך נשתנה כל כך שער הזהב והכסף דצימי חכמי הגמרא (י) היה שזה של זהב עשרים וחמש של כסף ונראה לר"מ דדינר זהב משקלו כפליים של כסף ולא כפיוש הקונטרס דלעיל דמשמע מתוך דצריי שזה שנים כדפרשימי לעיל וצפרק אלו טרפות (חולין דף נה:) נמי משמע שהיה עוביו של דינר זהב משונה מדינר של כסף מדנקט ואס נשמייר צו כעובי דינר של זהב כשריה יא ושמע מינה כפליים צשל כסף היה ולפיכך שזה מהס כ"ה אצל משקל כמשקל אינו שזה אלא י"צ וגס צמדש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא י"צ סלעים של כסף דצספר שמואל (צ' מד) כתיב גצי גורן אריונה [היצוסין] שקנאה יא צצסך חמשים שקלים וצד"ה (א' כה) כתיב שקלי (יח) כסף שש מאות ומפרש

צמדש דהכי פירושא דקרא דשמואל כסף שש מאות שקלים דהיינו חמשים שקלים של זהב וקרא דצצרי הימים ה"פ שקלי זהב חמשים דהיינו שש מאות שקלים של כסף וצפרק צתרא דוצחים (דף קס:) מפרש צענין אחר שגבה מכל שצט ושצט חמשים שזה צין כולם שש מאות ולפי מה שפירש יא דינר של זהב שוקל חמים כשל כסף לפי חשצון זה יא דינר של זהב צכ"ד של כסף והאי דטפי הכא דינר דקאמר צעשרים וחמש אומר ר"מ דהאי זוז המותר להכרע הוא דמדע מדקאמר הכא דל זוחא ושפותא דהיינו חמשה זוחים אמאי נקט כה"ג הוה ליה למימר (י) דל חומשא דחמשה זוחי הוא חומשא על עשרים וחמש אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע חשיב ליה צאנפי נפשיה וזהו נמי שיעורא של הכרע למחצית השקל למאן דאמר יא צשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה ומחצית השקל הוא שני דינר והדינר שש מעה כסף הרי כ"ד חלאי מעה ואע"ג דאיכא למ"ד התם שקלצון מחצית השקל הוא מעה מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף והא דאמר צסמוך גצי בית זרע חומר שעורים כחמשים שקל כסף שאין נותנין אלא פונדיון אחד ואותו פונדיון קולצון לפרוטרוט דמשמע דאין ההכרע עולה יומר לאו דוקא נקט לשון קולצון דאינו אלא

דינר רב אשי לרב אחא: לישאל לי מר טילתא. יא שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ומילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והמילתא דאינון שמי דינרין נתינת דמיט טו לכן הכל צנסר זח נכי טילתא: **שלא ליה**. רב אחא טו תשלח לי מר תלתא זוזי דאא אוקיפו עלייהו ועשאוה למדת יא לורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז: ליערין. מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים: קינטרין. מאה סלעים בכל שקל: **דכתיב עובר לסוחר**. שגדול צמדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: מפני כספה [וחצבה] של ירושלים. שהיה צלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחמהו עוצדי כוכבים ערכוהו עם יא זהובים: וחילגו. משמע כיון שצאו פריצים חילגוהו(י) נפק לחולין: **הויא רובא דענמא**. במתניה. דעליה צעי איתסורי כל זהבים שצעולם: **הדריינא עריינא שיפא**. אלו היו ממתצעות של ירושלים ורובן של אלו צאו מיירושלים:

כסף

דיקליון דכסף מתרגמינן ליה משום דקינטרין הוא דאיכא דוכתא כו': מפני טיבעה של ירושלים. שאותו מטבע היה

עין משפט ונר מצוה

א ב מ"י פ"א מ'הל שקלים ה"ג ופ"ד מ'הל ערכין ה"ג:

מוסף רש"י

קינטרין. משקל גדול שקורין צנטיי"ר, מאה מנה (ב"מ פ"א, ט.) **עובר לסוחר**. מלמד שכל מקום היה מתקבל צשקל ואיכא דוכתא דקרי לקנטיר מיקלא (שס.) מפני כספה וזהבה של ירושלים. שרובה הקדש (ע"ז ב.) הדריינא טריינא, מטבעות של ירושלים, על שם מלכי רומי נעשו הצורות ואמש טוריינוס אדריינוס, שייפא. יאן צומר שטיקוף מתמת יעט ואין הצורה נכרת (שס.)

רבנו גרשום

דינרא הדרינא. דינר זהב של מטבע הדינוס קיסר: טריינוס או של טריינוס קיסר: שייפא. כלומר א' היבון שלו שהוא כמשפושף מיושן: דל מנייהו שותותא. דעשרים וחמש ואינך לפדיון הכן. שותותא דכו"י הוו ד' פשו להו עשרים זוז ודל שותותא דחמישי הוו כ"א נכי שותה דחד הוו ואין קיימא לן דעשרים זוז לא פחות ולא יותר: אלא דל שותותא. דכ"ה פשו להו כ"א ודל מההוא זוז דנקא הוו כ"א נכי דנקא והדר אפיך מנייהו זוז ואינך לפדיון הכן: שותותא דכו"י הוו ד' פשו להו דנקא הוו: אלא דל זוזא. מעיקרא מהנך כ"ה והדר דל שותותא מכ"ד פשו להו עשרין זוזי דהוו פדיון הכן: סלעים דאורייתא תלתא דינרי ותילתא דינרי הוו: שש מעה כסף דינר. הוו להו יא מעין ג' דינר ושליש דינר יא ב' מעין היינו עשרים גרה השקל דהוו תלת' דינרי ותילתא דינר: והלא סלע של הקדש מ"ח פונדיון. הרי מ"ח פונדיונין פונדיון זה מה טיבו. התם מפרש בערכין זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף למ"ט שני ויכל לכל שנה היה נותן שקל הרי מ"ט שקלים ושקל ג' היה מחלקו לפונדיונין הרי מ"ח פונדיונין והיה נותן לכל שנה שקל פונדיונין. ועד פונדיון אחר היה מוסיף לשקל מ"ט: והיונין בה פונדיון זה מה טיבו והלא אין בשקל אלא מ"ח פונדיון ופונדיון זה מה טיבו מהיונין יוצא: קולצון לפרוטרוט. כלומר כשם שהיו מוסיפים קולצון משום הכרע פרוטרוט שני חצאי שקל כך מוסיפין פונדיון זה להכרע כל אותן מ"ט שקלים אילו היה שוקלו לפונדיונין. שמיניעין מהכא דבסלע איכא ד' דינרין ואת אמרת תלתא ותילתא: בחר דאוסיוס עליה הוי ד' דינרין תל': הוא דכתיב ופדיוו מבין חדש תפדה כו' עשרים גרה הוא: בשכסר. הויבפדיון הכן לךך חושבנא דאמר רבא סלע תלתא דינרין ותילתא דינר משום דה' סלעים הוו פדיון הכן ה' דימנין תלתא דינרין ותילתא דינר היינו בשכסר דינר דהיינו [אין] זוזי נכי תילתא דינרי לפדיון הכן ואיחו שדר ליה שבכסר שלמים להכי שדר ליה לישרד לי מר תילתא ויתירא דאיכא ואכתי מחייבת לי ג' דינרין להשלים העשרים: שאע"פ שכתוב בתורה סתם. דכתיב שקל כסף והאי שקל לאו סלעים מתרגמינן ליה אלא

דינר רב אשי לרב אחא: לישאל לי מר טילתא. יא שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ומילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והמילתא דאינון שמי דינרין נתינת דמיט טו לכן הכל צנסר זח נכי טילתא: **שלא ליה**. רב אחא טו תשלח לי מר תלתא זוזי דאא אוקיפו עלייהו ועשאוה למדת יא לורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז: ליערין. מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים: קינטרין. מאה סלעים בכל שקל: **דכתיב עובר לסוחר**. שגדול צמדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: מפני כספה [וחצבה] של ירושלים. שהיה צלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחמהו עוצדי כוכבים ערכוהו עם יא זהובים: וחילגו. משמע כיון שצאו פריצים חילגוהו(י) נפק לחולין: **הויא רובא דענמא**. במתניה. דעליה צעי איתסורי כל זהבים שצעולם: **הדריינא עריינא שיפא**. אלו היו ממתצעות של ירושלים ורובן של אלו צאו מיירושלים:

דינר רב אשי לרב אחא: לישאל לי מר טילתא. יא שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ומילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והמילתא דאינון שמי דינרין נתינת דמיט טו לכן הכל צנסר זח נכי טילתא: **שלא ליה**. רב אחא טו תשלח לי מר תלתא זוזי דאא אוקיפו עלייהו ועשאוה למדת יא לורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז: ליערין. מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים: קינטרין. מאה סלעים בכל שקל: **דכתיב עובר לסוחר**. שגדול צמדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: מפני כספה [וחצבה] של ירושלים. שהיה צלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחמהו עוצדי כוכבים ערכוהו עם יא זהובים: וחילגו. משמע כיון שצאו פריצים חילגוהו(י) נפק לחולין: **הויא רובא דענמא**. במתניה. דעליה צעי איתסורי כל זהבים שצעולם: **הדריינא עריינא שיפא**. אלו היו ממתצעות של ירושלים ורובן של אלו צאו מיירושלים:

- ↑ ז"ל אקון. ועי' בערוך השלם ערך הדריינא.